

РОЛЬ КОГНИТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Сорока Н. А. (Харків)

На сучасному етапі розвитку суспільства вивчення комунікативної діяльності перекладача набуває все більшої значущості. Пошук нових підходів до проблеми навчання перекладу визначає необхідність глибокого дослідження когнітивних процесів, які залучені до мовленнєвої діяльності перекладача.

У мовленнєвій діяльності перекладача дослідники виділяють три рівня психологічних механізмів: загальнопсихологічні (сприйняття, пам'ять, усвідомлення); специфічні в межах діяльності (регуляція діяльності, уважність, вірогідність прогнозування мовлення, яке сприймається, та синтез власного відтворення інформації); специфічно перекладацькі (для усного перекладу - перекодування, компресія, декомпресія і т.д.)[2:46]. Особливість всіх психологічних механізмів, які задіяні у процесі перекладу, полягає у наступному: 1) рецептивні і продуктивні мовленнєві акти об'єднуються в один складний загальний процес; 2) переформулювання однієї й тієї ж думки відбувається за допомогою різних мовних засобів; 3) предметом діяльності виступає думка іншої особи; 4) передбачається високий рівень одночасного володіння внутрішнім та зовнішнім мовленням [3].

Специфіка мовленнєвих операцій віддзеркалюється на психологічному типіві перекладача. У перекладачів письмових текстів більш розвинутими є інтроспекція, довгострокова пам'ять, зорове сприйняття інформації, повільність та вимога точного формулювання. Для перекладачів, які працюють в галузі усного перекладу, характерними є відкритість і уповільненість у висловлюванні думки, емпатія, перевага сприйняття на слух, швидка реакція, розвинута інтуїція, вимога нечіткого формулювання [6]. В процесі розуміння перекладачем письмового тексту велику роль відіграє рефлексія, яку Г.І.Богин визначає як встановлення зв'язку між використаним досвідом минулого і тієї ситуацією, яка представлена у

тексті як предмет для засвоєння [1:16]. Однак в процесі усного перекладу, особливо синхронного, спроможність рефлексії майже зведена до мінімуму. Усний переклад пов'язаний із напруженою увагою, інтенсивною роботою пам'яті, здібністю утримувати у пам'яті більші за обсягом відрізки мовлення і прогнозувати розвернення змісту. В процесі прогнозування перекладач керується насамперед власним попереднім когнітивним досвідом, отже чим ширше діапазон цього досвіду, тим більш успішним буде пошук адекватного перекладу. Певною мірою перекладач ідентифікує себе із отримувачем перекладу, прогнозує його потреби і очікування, спирається на систему власних метамовних оцінювань [6:85].

Створення тексту перекладу виступає результатом інтерпретаційних мовленнєво-розумових операцій перекладача, які мають місце в процесі сприйняття оригінального тексту. Компоненти мовленнєвої діяльності у перекладача-білінгва мають чітку специфіку: 1) перекладач орієнтується виключно на мовленнєві інтенції своїх «замовників» - авторів текстів, що перекладаються; 2) етап програмування висловлення опосередкований його оригінальною формою; 3) реалізація програми (добір слів, граматичне прогнозування, добір та співставлення синтаксичних варіантів) відбувається в результаті постійного переключення з однієї мови на іншу[4:24].

Отже, для того, щоб перекладач міг успішно розв'язувати проблеми, що пов'язані із різницею концептуалізації дійсності з боку носіїв різних мов і культур, він повинен володіти здібністю структурувати інформацію, яка надходить за вербальними та невербальними каналами комунікації у відповідності до засобів концептуалізації знань як в галузі рідної лінгвокультури, так і в сфері тієї, що вивчається. Мовній особистості перекладача повинен бути притаманний широкий діапазон індивідуального культурно-когнітивного простору, постійне бажання накопичувати нову інформацію із різних галузей людської життєдіяльності, здібність виводити нову, імпліцитну інформацію на підставі когнітивної обробки лінгвістичного та екстралінгвістичного матеріалу.

Володіючи великим комунікативно-мовленнєвим арсеналом перекладач повинен володіти гнучким когнітивним механізмом, здібним до сприйняття та засвоєння різнопланової інформації.

Література

1. Богин Г. И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: автореф. ... д-ра филол. наук / Г. И. Богин. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. – 31 с.
2. Ермолович В. И. Проблемы изучения психологических аспектов перевода / В. И. Ермолович // Тетради переводчика / под ред. С. Ф. Гончаренко. – 1999. – Вып. 24. – С. 45–62.
3. Зимняя И. А. Психологический анализ перевода как вида речевой деятельности / И. А. Зимняя // Вопросы теории перевода. – 1978. – Вып. 127. – С.37–49.
4. Леонтьев А. А. Основы теории речевой деятельности / А. А. Леонтьев. – М.: Наука, 1974. – 368 с.
5. Минченков А. Г. Когниция и эвристика в процессе переводческой деятельности / А. Г. Минченков. – СПб.: Антология, 2007. – 256 с.
6. Петрова Е. С. Автокоррекция переводчика и принцип дистанцирования / Е. С. Петрова // Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина. – 2006. – № 2. – С. 83–89.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сорокіна Г.М., Томах Т.І. (Харків)

Мовна підготовка майбутніх правоохоронців є невід'ємною складовою їхнього навчання. Відповідно до вимог державного освітнього стандарту вони повинні знати лексико-граматичний мінімум в обсязі, необхідному для роботи з іншомовними текстами у процесі професійної діяльності, володіти навичками професійного спілкування іноземною мовою.

Досвід викладання німецької мови у виші МВС показує, що курсанти при